

УДК 007:304:001

ДЕТАЛЬ У СУЧАСНИХ ЗОБРАЖАЛЬНИХ МЕДІА

Ярослав Табінський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: yarkoslav@gmail.com*

Проаналізовано поняття деталі у системі сучасної зображальної журналістики. Описано особливості використання деталей у пресі та на телебаченні.

Ключові слова: медіа, теле- та фотожурналістика, деталь, зображення, репортаж.

Постановка проблеми. Завдяки стрімкому розвитку сучасних інформаційних технологій зображення стало засобом оперативного відображення дійсності. Це стосується насамперед нових медій, інтернет-простору, телебачення, щоденних друкованих видань.

Зображення не вимагає від реципієнта пояснення та аналізу, бо завжди є зрозумілим усім. Слово, на відміну від зображення, яке впливає на відчуття і сприймається відразу, вимагає дешифровки і лише тоді сприймається чуттєво. Варто зобразити деталь, що символізує певну ситуацію суспільного життя, і, не пояснюючи її, завдяки логічному мисленню людина зрозуміє зображене і зробить висновки.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою наукового осмислення поняття деталі у зображенні, яка є важливим ключем для розуміння загальної природи зображальної журналістики, яка є сьогодні малодослідженою. Дослідження деталей у різних жанрових формах сучасних медій є практичним і теоретичним джерелом для теле- та фотожурналістів, критиків, науковців та дослідників у сфері журналістики та мистецтва.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Проблема використання деталей у створенні журналістських матеріалів насамперед стосується зображальної журналістики, основи якої досліджували українські науковці Юрій Шаповал, Борис Черняков та польський дослідник Казімір Вольний-Зможинський.

Мета статті — аналіз деталей зображення у журналістських матеріалах преси та телебачення.

Головним дослідницьким завданням є виокремлення та систематизація найяскравіших теле- та фотоматеріалів, у яких автори акцентують увагу на деталях.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні можливості нових медій суттєво покращили розвиток зображальної журналістики. Журналіст може надсилати фото- та відеоматеріали через електронну пошту, використовуючи інтернет, або

ж відразу завантажувати їх на сервер інтернет-видання. Саме такий інструментарій збільшує оперативність у журналістській діяльності. Адже ще п'ятнадцять років тому для сканування і передачі однієї кольорової фотографії з місця події до редакції затрачалося тридцять хвилин. Сьогодні фотожурналіст, озброєний цифровою фотокамерою, мобільним телефоном та ноутбуком, може передати у редакцію високоякісний знімок через кілька хвилин.

Аналізуючи зображення у журналістиці, професор Юрій Шаповал зазначає, що журналіста, зазвичай, цікавить не інформація взагалі, а лише та її частина, яка становить відмінність в знаннях про об'єкт до відображення і в момент відображення. Цю відмінність становить не вся інформація про подію чи явище як такі, а лише частина її, позначена моментом новизни, зміни, розвитку. Корисна публіцистична інформація складається не із знань про весь об'єкт, а лише про ту його частину, яка обмежується відмінністю між життєдіяльністю об'єкта в минулому і нинішньому. Корисна інформація зазвичай складається із деталей, які пов'язані між собою і створюють тематичний зображальний ряд [14, с.16].

Наприклад, у спецпроекті телеканалу "1+1" "Біла халатність" автор Світлана Усенко описує проблеми, пов'язані з медикаментами, які необхідні майже кожній людині.

Розслідувальний репортаж розпочинається із зображального відеоряду: старенький телевізор "Електрон", а під ним у шухляді вся аптека — ліки на щодень. Ці деталі відеоматеріалу відображають побутові умови українців, які в загальному залишилися на рівні 90-х років, психологічна ментальність також не змінилась, як тільки заболить — біжимо в аптеку, а не до лікаря-фахівця: *"Більшість людей в Україні психологічно переконані, що ліки допоможуть, але зазвичай вони шкідливі, особливо знеболювальні, які руйнують весь організм. "Я сам собі лікар", — вважає кожен другий пацієнт, заходячи до аптеки, де понад 50% всіх товарів можна придбати без рецептів. Але ж аптека — це не магазин"* [13].

Значне місце у створенні зображального ряду, який містить деталі-символи, посідає пізнання навколишнього світу. Існує прямий зв'язок з переконанням як властивістю не лише психіки людини, але й знання, яким оперує людина.

Елемент відображення дійсності є початковим у складному діалектичному процесі журналістики. Важливим є не тільки пізнання, а й переконання, вплив на свідомість людини, активізацію її суспільної позиції. Функція переконання спрямована на виявлення громадської думки, а також на її активне формування [14, с.18].

Фото Руслана Канюки, опубліковане у газеті "День" за 22 червня 2011 року, є вдало підібраним ілюстративним матеріалом до аналітичної статті Зіновія Партика "Про червоний прапор, (не) перемогу та "кашу" в головах" [9]. Фото — портрет жінки-ветерана, яка, закриваючи обличчя, витирає сльози, у руках — тюльпани (як знак пошани і пам'яті), на піджаку — ордени (символ відданості державі та сміливості). Усі ці символи створюють асоціативний ряд "сльози-квіти-ордени", який і є основною компонентною деталлю ілюстрації. Саме такий гіркий спогад про перемогу, якою нині так часто маніпулюють влада і опозиція.

Вивчаючи зміст і форму фотопубліцистики, варто ознайомитись з поняттям публіцистичності у фотоілюстрації. Професор Володимир Здоровега описував це явище як головну властивість художньо-публіцистичного відображення: “Це коли, умовно кажучи, у творах інших за своєю ознакою з’являються певні якості, ознаки, більш чи менш помітні елементи публіцистики” [5].

На всю ширину газетної полоси зверстана фотоілюстрація Костянтина Гришина у газеті “День” за 14–15 січня 2011 року [1]. На ній зображено молодь, яка тримає розгорнуте полотно державного прапора. Усміхнені дівчата, розфарбовані малюнками-символами, у морозяні дні вийшли на проспекти своїх міст, щоб засвідчити повагу до синьо-жовтого стягу. Такою акцією молодь ідентифікує себе як молоду, ініціативну та перспективну українську націю, яка знає історію, пам’ятає своїх героїв, прагне кращого майбутнього.

У сучасній пресі немає меж для творчості, адже вдало підібрана ілюстрація, навіть низької якості, але з глибоким змістом, може вплинути на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки, соціальну активність. Варто згадати Помаранчеву революцію 2004 року, коли окремі українські видання публікували цілі фотоісторії та фотохроніки подій. Основною їхньою метою був вплив на громадську думку та суспільну свідомість.

Щоб досягнути успіху у цій справі, необхідне вміння бачити й правильно розуміти побачене, тонкість у спостереженні за суспільними явищами і природними процесами, правильність суджень. Також важливе вміння в простих і ясних образотворчих формах передати думку, ідейно-художній зміст [3].

Деталь у зображальній журналістиці має певні художні риси. Прикладом фото з художньою деталлю є ілюстрація до матеріалу “Національна пам’ять — запорука неповернення в колоніальне минуле” у газеті “День” за 29 квітня 2010 року [11]. Деталь на фото — стигле житнє колосся зі звивистими вусами, а на тлі — силует старенької бабусі. У свідомості асоціативно народжується думка, що жінка могла насправді пережити жорстокі часи голодомору, тому таке зображення відразу вводить читача в історичну тему. Зрозуміло, що у матеріалі йтиметься не про людину, яку зображено, а саме про проблеми Голодомору в Україні, символом якого є колоски.

Фотожурналіст Олександр Сорін зазначає: “Не варто думати, що під час знімання голова поступається місцем вказівному пальцеві. “Стріляти” в білий світ навмання, знімати не думаючи — марна трата плівки. Перша стадія професіоналізму — коли глядачеві зрозуміло, що відбувається, друга — коли глядач не залишається байдужим. Розвиток подій дозволяє хоч на секунду задуматися, яка деталь упущена, який ракурс кращий. Поступово треба вчитися знімати і думати одночасно” [10]. Такий процес створення журналістських матеріалів стосується фоторепортажів, які насичені деталями, що є пріоритетними для висвітлення теми.

Будь-які банери чи транспаранти, на яких мітингувальники пишуть гасла та заклики, зазвичай є ключовими деталями на фото. Під час осмислення проблем сьогодення і висвітлення щоденних подій у медіа журналіст обирає найважливіші деталі, а також розставляє акценти як у текстовому матеріалі, так і у зображенні. Фотокореспондент газети “День” Костянтин Гришин сфокусував камеру на дівчині, яка у зимову непогоду взяла участь в акції на захист рідної мови, адже 21 лютого — Міжнародний день рідної мови [2]. Невеликий плакат з текстом “Збережемо мову — виборемо майбутнє!” у руках дівчини на майдані

Незалежності символізує про готовність молоді до протестів за будь-якої погоди та умов, а також закликає усіх українців захищати рідну українську мову.

Читач-глядач поступово набув здатності бачити в конкретній фіксації об'єкта, здійснюваній за допомогою зображення, інформацію глибшу, ніж уявлення про матеріальність об'єктів у реальній дійсності, побачив у зображенні віддзеркалення сенсу явища або навіть цілої групи явищ і фактів [7, с. 18–22].

Тележурналіст Наталка Зотова у своєму репортажі “Заробітчанська доля” вникає у проблему українських заробітчачан, описуючи з перших кадрів пам'ятник, який відкрили на Закарпатті: *“Кремезного чоловіка, що зібрався в дорогу, обіймає маленька дівчинка, поруч стоїть заплакана вагітна жінка з дитиною на руках. Такий пам'ятник поставили у Колочаві. Місцеві кажуть, тепер, як і сто років тому, хіба що тоді заробітчани вирушали в дорогу пішки чи на конях, тепер за ними приїжджають автобуси. Майже 80 відсотків сімей у селі нині неповні”* [6].

Весь текст сюжету авторка начитує на відеоряд, який експресивно підсилює проблеми українського села. Але ключем є те, що в Україні вперше увіковічили гіркий заробітчачанський хліб, відкривши такий пам'ятник у Колочаві.

Вдалими є й тематичні перебивки, коли сивочолі селяни шукають у таблиці з прізвищами заробітчачан своїх односельчан, які не повернулися із закордону. Динамічною деталлю стала єдина корова, яку пастух жене по сільському бездоріжжю. На закінчення сюжету оператор фокусує камеру на сльозах жінки з бронзового пам'ятника.

У критичному відеоматеріалі “Проба на життєстійкість” журналісти телеканалу “1+1” Валентина Доброта та Наталія Фінклер розповідають про недбалість медиків, через яких втратили здоров'я діти: *“Два роки поспіль у судах борються батьки дітей, здоров'я яких різко погіршилося після проби манту”* [4]. Ці слова ілюструє відеоряд, у якому товсті папки з медичними документами — свідчення стану здоров'я дитини. За останні роки ці папери збрала мати Людмила Вервека, яка переконана, що в організмі щеплених дітей відбулися зміни. Медики заперечують свою вину. Однак вміло виокремлені деталі (протирання рук та міміка) під час запису синхронів у лікарні підтверджують, що все не надто чисто. Журналісти підсумовують: *“Проби треба робити восени, а не навесні, коли організм дітей ослаблений. А роблять тоді, коли є препарати...”* У цей час камера фіксує крупним планом таблички “Щеплювальний кабінет” та упаковки зі шприцями.

Аналізуючи деталі у критичних телевізійних матеріалах, робимо висновок, що вдалий зображальний ракурс з динамічними елементами підкреслює важливість та актуальність порушених проблем, часто викликає емоції у реципієнтів — співчуття, гнів, радість, критику чи похвалу.

Журналісти, які висвітлюють теми культури та мистецтва, щоразу використовують деталь для підкреслення оригінальності зображуваного героя чи події, на якій вони побували. Насамперед використовують художні кадри, які зазвичай створюють інтригу, поетапно відкриваючи глядачам дійсність.

Прикладом використання таких символів та художніх деталей є репортаж Дмитра Фурдака про свято Івана Купала у селі Людвинівка на Київщині [12]. Автор акцентує на стрибках через вогнище, які якраз і є символом свята Івана Купала. Вогонь — зображальна деталь у відеосюжеті, яка зберігає віру у традиції свята: *“Молода пара, яка, тримаючись за руки, перескочне вогненні*

язики, житиме щасливо”. Також журналіст зосереджує увагу на ще одній деталі магічного прадавнього свята — купальському віночку: “*За традицією кожна дівчина напередодні плете вінки з лісових трав, а опівночі пускає його у воду. Куди попливе диво-вінок, звідти й чекати нареченого*”.

Висновки. На основі проаналізованих журналістських матеріалів слід ствердити, що систематичне використання деталей переконує глядача, робить його свідком події.

Зображальну природу сучасних медій можемо охарактеризувати кількома складовими, які визначають її зміст і форму, — документальна наочність і органічність, моментальність і оперативність, емоційність і художність. У кожній зі складових існує потреба використання деталей для кращого відображення суспільно-політичних явищ, а також для формування громадської думки, впливу на свідомість і поведінку людей.

1. Гришин К. Про живе / Костянтин Гришин // День. — 2011. — 14–15 січ.
2. Гришин К. Як почувасяся, рідна мово? / Костянтин Гришин // День. — 2011. — 22 лют.
3. Дыко Л. Беседы о фотомастерстве / Любовь Дыко // 2-е изд., переработ. и доп. — М. : “Искусство”, 1977. — С. 6.
4. Доброта В. Нетипова реакція [Електронний ресурс] / Валентина Доброта, Наталія Фінклер. — Режим доступу до джерела : <http://tsn.ua/ukrayina/batki-ditey-scho-postrazhdali-vid-probi-mantu-sudyatsya-z-likaryami.html>
5. Здоровега В. Еще о публицистике, ее природе, содержании и форме / Володимир Здоровега // Вестник Моск. ун-та. Сер. Журналистика. — 1968. — № 6. — С. 34.
6. Зотова Н. Заробітчанська доля [Електронний ресурс] / Наталка Зотова. — Режим доступу до джерела : <http://tsn.ua/foto/na-zakarpatii-vidkrili-ram-yatnik-zarobitchanam.html>
7. Картье-Брессон А. Воображаемая реальность / А. Картье-Брессон. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. — 174 с.
8. Келлисон К. Продюсирование на телевидении: практический подход / Кэтрин Келлисон ; пер. с англ. Б.С. Станкевич; науч. ред. В. Е. Максимков. — Минск : Гревцов Паблишер, 2008. — 384 с.
9. Партико З. Про червоний прапор, (не) перемогу та “кашу” в головах / Зіновій Партико, Руслан Канюка // День. — 2011. — 22 черв.
10. Сорин А. Секреты хорошей фотографии [Електронний ресурс] / Александр Сорин. — Режим доступу: http://voxfree.narod.ru/journ/journ_051226.html
11. Тисячна Н. “Національна пам’ять — запорука неповернення в колоніальне минуле” / Надія Тисячна, Микола Лазаренко // День. — 2010. — 29 квіт.
12. Фурдак Д. На Йвана, на Купайла [Електронний ресурс] / Дмитро Фурдак. — Режим доступу до джерела : http://tsn.ua/video/video-novini/?page=2&media_id=383452576&items=647&type=38

13. Усенко С. Біла халатність [Електронний ресурс] / Світлана Усенко. — Режим доступу до джерела : <http://tsn.ua/ukrayina/ya-sam-sobi-likar-vvazhaye-kozhen-drugii-patsiyent.html>
14. Шаповал Ю. Відображення у журналістиці: текст лекцій / Юрій Шаповал. — Рівне, 2008. — С. 16, 18.
15. Wolny-Zmorzyński K. Fotograficzne gatunki dziennikarskie / Kazimierz Wolny-Zmorzyński. — Warszawa, 2007. — 136 s.
16. Wolny-Zmorzyński K. Reportaż — jak go napisać?/poradnik dla słuchaczy studiów dziennikarskich / Kazimierz Wolny-Zmorzyński. — Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2004. — 168 s.

DETAIL IN MODERN FIGURATIVE MEDIA

Yaroslav Tabinsky

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine

E-mail: yarkoslav@gmail.com

The concept of detail in modern system of figurative journalism have been analyzed. The peculiarities of the detail usage in press and on television have been described.

Key words: media, television and photojournalism, detail, image, reportage.

ДЕТАЛЬ В СОВРЕМЕННЫХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ МЕДИА

Ярослав Табинский

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина

E-mail: yarkoslav@gmail.com

В статье проанализированы понятия детали в системе современной изобразительной журналистике. Описаны особенности использования деталей в прессе и на телевидении.

Ключевые слова: медиа, теле- и фотожурналистика, деталь, изображения, репортаж.

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2011

Прийнята до друку 26.09.2011